

Handlingsplan mot mobbing i barnehagene i Mandal

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
MOBBING I BARNEHAGEN.....	5
Vi kan skille mellom direkte(fysisk) og indirekte(psykisk) mobbing:	5
Vår definisjon på mobbing.....	5
<i>Eksempler på fysisk og psykisk utestenging:</i>	5
AVDEKKING.....	6
Endret adferd som kan være tegn på at barn blir mobbet:.....	6
Observasjon	7
PROBLEMLØSING	7
Tiltak når mobbing er avdekket:	8
<i>Styrer:</i>	8
<i>Pedagogisk leder:</i>	8
<i>Øvrige ansatte:</i>	8
<i>Involverte barn:</i>	8
<i>Andre barn i barnehagen:</i>	9
<i>Foreldre til involverte barn:</i>	9
FOREBYGGING	10
"Være sammen"	10
Styrer:	11
Pedagogisk leder:.....	12
Hele personalet:.....	12
SAMARBEID MELLOM HJEM OG BARNEHAGE	13
Viktig å tenke gjennom:	14
<i>Planen bygger på:</i>	15

INNLEDNING

De siste årene har det vært økt fokus på mobbing som et betydelig samfunnsproblem i Norge. I den senere tid har det også blitt satt fokus på at mobbing forekommer i barnehagen.

I Mandal jobber nå 16 av 23 barnehager med antimobbeprogrammet «Være sammen.» Skolene jobber med et tilsvarende program kalt «Respekt»

Regjeringen har utarbeidet et mobbemanifest (2011 – 2014) Der står det bl.a. nedfelt:

- Alle barn og unge skal ha et godt og inkluderende oppvekst og læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing.

Barnehagen er da forpliktet til å arbeide for et godt og inkluderende oppvekst og læringsmiljø for alle barn. Dette gjør vi bl.a. gjennom programmet «Være sammen»

Vårt mål med dette arbeidet er at barn skal oppleve trygghet og inkludering.

Mobbing er en form for aggresjon og Alsaker (2004) som har forsket på mobbing i barnehagen, hevder at negative handlinger som faller inn under mobbebegrepet, har en sterk stressende og negativ effekt på barn i tidlig alder. Derfor understreker hun at forebygging er viktig allerede i barnehagen.

På bakgrunn av denne kunnskapen er det viktig at vi i barnehagen jobber for å styrke barnas sosiale kompetanse. Vi må jobbe systematisk i forhold til inkludering og vennskap/felleskap, F.eks. ved å bruke barnemateriellet i «Være sammen» programmet. Vi må også arbeide i forhold til de barna som har en utfordrende atferd. Tidlig innsats blir da et sentralt begrep.

I Rammeplanen står det:

«Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.»

«Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve **glede og mestring** i et sosialt og kulturelt fellesskap»

Sosial kompetanse handler om å samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne, og ferdigheter innenfor sosial kompetanse øver vi på gjennom programmet «Være sammen»

Barnehagene i Mandal jobber mye med voksenrollen. Vi arbeider for en bevisstgjøring og opparbeidelse av gode ferdigheter i forhold til det å være varme og grensesettende voksne. Barna skal møte voksne i barnehagen som skaper trygghet,

gode rutiner, som ser barna og møter dem på en god måte. Vi skal være tilstedeværende voksne slik at vi kan observere og sette inn tiltak der det behøves. Tidlig innsats er viktig for å motvirke utviklingen av problematferd som diskriminering og mobbing.

Mandals barnehager startet sommeren 2013 med å utarbeide en handlingsplan mot mobbing som en del av samarbeidet rundt programmet «Være sammen» Gruppen består av foreldrerepresentanter, barnehagelærer/pedagogiske ledere, styrer og konsulent i barnehageenheten.

S – Se andre og bli sett av andre (observasjon)

K – kjenne hvordan andre har det, og hvordan du har det selv (empati)

A – akseptere andre og akseptere seg selv

T – tilgi andre og vise tillit, tilgi seg selv og inngi tillit hos andre

T – være trygg og gjøre andre trygge

MOBBING I BARNEHAGEN

Det finnes ulike definisjoner på mobbing, men felles er at det er en negativ handling som rettes mot en, at det gjentas over tid og at det er ubalanse i styrkeforholdet mellom partene.

En mobbesituasjon kan ikke beskrives eller håndteres som en konflikt, men som et overgrep. Det er ubalansen i maktforholdet mellom partene som er det avgjørende som skiller mobbing fra å være en konflikt.

Vi kan skille mellom direkte og indirekte mobbing:

Direkte mobbing skjer når angrepet er åpent. Direkte mobbing kan være fysisk mobbing med slag, spark eller verbal mobbing med skjellsord, krenkende og hånlige kommentarer eller trusler.

Indirekte mobbing er sosial mobbing gjennom for eksempel utestengning, ryktespredning eller lignende. Å bli frosset ut, å ikke få være med i venneflokken og å bli baksnakket, er også indirekte mobbing og går ofte under begrepet "skjult mobbing" (Hentet fra www.ung.no)

Vår definisjon på mobbing

"Mobbing er når det er ubalanse i et maktforhold og et barn gjentatte ganger/over tid blir fysisk eller psykisk plaget eller utestengt fra lek og samvær, og selv opplever dette som trist, vanskelig, ubehagelig, vondt. "

(fra Aremark barnehages handlingsplan)

Eksempler på fysisk og psykisk mobbing:

- Slå, dytte, knuffe, klore
- Aggresjon mot offeret
- Verbal mobbing
- Lukke døren rett foran noen
- Springe vekk fra
- Ikke hilse
- Gjemme seg for noen

- Mimikk og kroppsspråk (vende ryggen til, steinansikt osv)
- Ignorere, overse
- Bruke ord/kallenavn – si stygge ting, sårende kommentarer
- Ikke spørre om å være med, ikke inkludere
- Manglende anerkjennelse

Alle kan oppleve noe av dette fra tid til annen, enten ved å utsette andre for det eller bli utsatt for det selv, men det er når et barn opplever at disse eller lignende handlinger vedvarer og gjentar seg over tid at det handler om mobbing. Når styrkeforholdet mellom den som mobber og den som blir mobbet konstant er i ubalanse og et barn opplever det som trist, vondt og vanskelig, er det mobbing. Ofte handler det å bli mobbet om å føle seg utenfor.

AVDEKKING

Mobbing kan være vanskelig å oppdage og man skal være observante på endringer av barns adferd. Det kan ofte være et tegn på at noe er galt. Ved at hjem og barnehage har et tett samarbeid og en god dialog vil det være lettere å fange opp endringer hos barnet tidlig. Foreldrene/foresatte ser barna sine i andre settinger enn ansatte i barnehagen og partene kan på den måten utfylle hverandre.

Endret adferd som kan være tegn på at barn blir mobbet:

- Barnet vil ikke gå i barnehagen.
- Barnet begynner å tisse på seg etter å ha vært tørr.
- Endrer spise- og sovevaner.
- Blir engstelig og redd.
- Blir oppfarende og fort sint.
- Får dårlig selvbilde/selvtillit.
- Nekter å fortelle hva som er galt.
- Plager yngre barn eller søsken.
- Blir klengete og søker mer voksenkontakt enn før.
- Blir veldig stille og "usynlig".

Observasjon

For å avdekke mobbing er det viktig at personalet jobber aktivt med observasjon av hvordan barna trives og hvordan de er mot hverandre. Det er ofte nødvendig å bruke ulike observasjonsmetoder for å forstå hva som foregår. Man skiller ofte mellom usystematiske og systematiske observasjoner.

Usystematiske observasjoner er de observasjonene som gjøres hver dag – uten å planlegge at det er planlagt, og som ikke har noe fast mønster eller bestemt fremgangsmåte.

Systematiske observasjoner er de observasjonene som må planlegges, og som krever stor grad av nøyaktighet. Observasjonene gjøres da ofte etter en mal – i et skjema. Film og foto vil også kunne være nyttig verktøy i arbeid med observasjon.

Usystematiske observasjoner vil ofte være utgangspunktet for videre observasjoner hvor man benytter systematiske observasjonsmetoder.

Barnehagen og foreldre kan søke hjelp fra andre instanser som f.eks PPT (pedagogisk – psykologisk tjeneste), Familiesenteret, BUP (Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk) og barnevernstjenesten.

PROBLEMLØSING

Løveloven:

*Kan du Løveloven?
Jeg skal være meg,
men gi plass til andre,
slik at de blir seg,
bry meg om en annen,
hjelp når jeg kan.
Slik blir livet bedre
for barn i alle land!*

*Ser du en som plages?
Det er ikke bra!
Alle må stå sammen
om å si i fra!
Alle barn på jorden
har den samme rett
til å være trygge
og til å være sett*

I "Være Sammen" programmet møter barna løveloven. Løveloven inneholder i kortform det som er verdigrunnet i Være Sammen.

Tiltak når mobbing er avdekket:

Oppdages mobbing i barnehagen skal det settes inn tiltak umiddelbart. Om ikke voksne reagerer på mobbing vil vi overfor barna godkjenne dette som en akseptabel adferd. Viktig å få formidlet til alle barn hvordan vi skal være ovenfor hverandre og hva som ikke er greit å finne seg i.

Etter å ha avdekket mobbing kontakter styrer eller pedagogisk leder umiddelbart de foreldre det gjelder og innkaller til et møte. Tiltak iverksettes og saken vurderes fortløpende. Innen 1 måned skal det være et oppfølgingsmøte og tiltakene vurderes og nye settes i verk ved nødvendighet.

Styrer:

- Har et overordnet ansvar og skal alltid informeres om det som foregår/oppdages.
- Skal sikre at tiltak blir satt i verk på avdelingene.

Pedagogisk leder:

- Har ansvar for å følge opp handlingsplanen på avdelingen, og sette i verk tiltak i forhold til denne.
- Har informasjonsplikt til styrer.

Øvrige ansatte:

- Informerer om enkeltepisoder på avdelingsmøter.
- Alle har et ansvar for å videreformidle observasjoner.
- Alle har et ansvar for å handle ved mistanke om mobbing.
- Alle har et ansvar i forhold til å kjenne til handlingsplanen.
- Alle har et ansvar for å si fra til kollegaer om man reagerer på de andre voksnes (kollegaer/foreldre) holdninger og handlinger.

Involverte barn:

- Den voksne som var tilstede da noe skjedde snakker med de involverte barna, og barna får mulighet til å reformulere hendelsen og sette ord på det som har skjedd.
- Få formidlet at dette ikke er en akseptabel oppførsel.
- Få barna til å forstå at deres handlinger kan påføre andre skade. F.eks. å gjøre de oppmerkse på at den ene er lei seg p.g.a. den andres væremåte. Magnetografen fra barnemateriellet i "Være sammen" er et godt

hjelpemiddel å bruke. Her kan barna sette ord på konflikter de opplever og selv finne løsninger.

- Hjelp barna til å snu negativ adferd til en mer positiv adferd/gi dem handlingsalternativer.
- La de barna som blir utsatt for mobbing få positive opplevelser som igjen kan skaffe dem positiv oppmerksomhet fra de andre barna.
- Ta med en mindre gruppe med blant annet de involverte barna ut på tur. La de bli kjent på en ny måte utenfor de faste rammene i barnehagen.
- Styrke barnas selvfølelse, både mobber og offer.
- Heve statusen til barnet som blir utsatt.
- Finne alternativer til mobberen. Den som mobber kan ha et behov for å hevde seg.

Andre barn i barnehagen:

- Lær barna å reagere når andre barn blir plaget. Bruk løveloven.
- Bekreft barnet positivt når det sier ifra om at andre eller det selv blir plaget.
- Styrk det barnet ER og ta avstand fra det det GJØR.

Foreldre til involverte barn:

- Innkalle foreldrene til separate samtaler hvor man informerer om hva som har skjedd.
- Spørre foreldrene om hvordan de oppfatter situasjonen.
- Markere at barnehagen og foreldrene har et felles ansvar.
- Avklare hva som skal gjøres videre.
- Evt innkalle til felles samtale med foreldre av begge parter hvor man sammen skal prøve å finne en løsning.
- Evt. ta kontakt med PPT ved behov for ekstra hjelp og støtte.

FOREBYGGING

”Hvis du ønsker å vite noe om hva slags person ditt barn blir som voksen, kan du ta en god titt på deg selv.” (Jesper Juul)

I dette ligger det at de holdninger og verdier foreldre har bevisst eller ubevisst, og den adferd vi møter omverdenen med, ”adopteres” av våre barn.

Det arbeides med sosial kompetanse i programmet ”Være sammen” i barnehagen og under dette også som forebygging mot mobbing. Men det må også bli bredere bevissthet rundt fenomenet mobbing i barnehagen. Det kan være et alvorlig problem og det er viktig å få satt en tidlig stopp for det.

Den kanskje aller viktigste innsatsen for å motvirke mobbing er det generelle arbeidet med å skape et godt og trygt miljø. Et miljø der alle blir inkludert og der de voksne jobber aktivt for å hindre at barn blir holdt utenfor leken. Mobbing kan forebygges ved at kompetente voksne legger til rette for utvikling av gode sosiale ferdigheter, og skaper et aksepterende og inkluderende miljø med et godt og åpent foreldresamarbeid. Barnehagen må ha en tydelig holdning til at mobbing ikke er akseptabel adferd, d.v.s. NULLTOLERANSE for mobbing. Negativ atferd må avlæres, og det er de voksnes ansvar at det blir gjort. Både de ansatte i barnehagen og barnas foreldre.

”Være sammen”

Innføringen av programmet ”Være Sammen” har gitt et kompetanseløft for alle barnehagens ansatte. Senter for Atferdsforskning har stått for den faglige tilretteleggingen av kompetanseløftet. Kompetanseløftet omfatter både teoretiske forståelse og bedre mestring av egen praksis. Til programmet er det fire faghefter som de ansatte blir lært opp i og det blir brukt personalmøter, planleggingsdager, planleggingstid og avdelingsmøter til kompetanseutviklingen. De ansatte lærer om verdien av å være en varm og grensesettende voksen, og om hvor viktig det er at vi ser det enkelte barn og hva akkurat det barnet trenger. De ansatte får også god kunnskap om hvor viktige de er som rollemodeller for barn og som støttespillere i konfliktløsning. Hvordan vi er som voksne med hverandre, hvordan vi snakker med og om andre, påvirker barna og deres væremåte.

Til foreldrene er det utviklet eget materiell, og programmet vil være tema på foreldremøter. Fokuset rettet mot foreldre handler opplæring i den varme og grensesettende foreldrestilen, og hvor viktige foreldrene er som rollemodeller. Foreldrene kan selv bestille/kjøpe materiellet på www.væresammen.no . Barnehagen kan også være behjelpelig med å skaffe foreldremateriellet.

Til barnehagene er det utviklet en stor materialpakke til bruk sammen med barna. Fokuset i pakken er kvalitativt samvær mellom barnehagens voksne og medvirkende barn. I pakken finner vi:

- **Løveloven:** I Løvens lovbok skriver alle barna navnet sitt. På den måte sier de ja til å følge Løveloven. Løveloven sier noe om at alle barna skal bli sett og være trygge.
- **Løveskjoldet:** Når barna har underskrevet Løveloven, er det klart for å gjøre denne barnehagen til en virkelig Løvebarnehage. Da må Løveskjoldet opp! Barna skal være stolte når Løveskjoldet kommer opp på veggen av deres barnehage. Da vet de at denne barnehagen er en ordentlig Løvebarnehage. Nå skal alle passe på hverandre og følge Løveloven. Løveskjoldet henges opp kun en gang, men det er en årlig markering etter underskriving av Løveloven.
- **Små-bøker:** For å lage en god arena for samtale med det enkelte barn og med barn i mindre grupper, er det utviklet 12 utbrettbøker. Vi kaller det filosofi- og følelsesbøker for barn.
- **Regnbueløven** som dukke er symbolbæreren for verdiene i Være Sammen, og er også et pedagogisk samtaleverktøy som mange barnehager bruker med stort utbytte.
- **Fortellingen** om Regnbueløvens fantastiske brøl er med på å legge grunnlaget for en stor del av innholdet i Programmet Være Sammen, knyttet til Løveloven og barnets omsorg for og ansvar for andre.
- **Magnetografen** er et hjelpemiddel til å samtale med barna om forskjellige situasjoner og finne løsninger på dilemmaer og konflikter.

Styrer:

- Ansvar for å sikre nødvendig kompetanse.
- Ansvar for at planen blir arbeidet med på avdelingene.
- Ansvar for at handlingsplanen årlig blir gått i gjennom og evaluert med personalet.
- Informere om planen på foreldremøter.

Pedagogisk leder:

- Ansvar for å informere og veilede de andre voksne på avdelingen.
- Ansvar for at sosial kompetanse blir arbeidet med, f.eks gjennom arbeid med ”**Være sammen**”
- Organisering av barnegruppen.
- Ta med observasjoner/problemstillinger til pedagogisk ledermøte for råd og veiledning.
- Hovedansvar for å følge opp planen på avdelingen.

Hele personalet:

- Ansvar for at barna får opplæring i sosial kompetanse blant annet gjennom programmet ”Være sammen”.
- Lære barna å bry seg om andre og å stå opp for den som plages.
- Jobbe for nulltoleranse mot mobbing.
- Være observante og bevisste voksne.
- Gjøre systematiske observasjoner.
- Informere andre voksne på avdelingen/barnehagen om egne observasjoner.
- Veilede barna i sosialt samspill og lek, hjelpe de å komme i lek, bli i en lek, kunne leke med andre og alene, ulike typer lek osv...
- Være tilstede for barna og være nær dem.
- Være gode rollemodeller, tenk på våre egne holdninger og handlinger.
- SE barna, de skal føle at de blir sett og hørt. Bruk banking time!
- Være varme og grensesettende voksne (autorativ voksen)
- Alle har ansvar for å arbeide med planen.
- Bruke sjekklisten s.13 i ”Hefte for deg som jobber i barnehagen”. Sjekklisten handler om de voksnes forhold til barna.

SAMARBEID MELLOM HJEM OG BARNEHAGE

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

(*Barnehageloven §1 Formål*)

Foreldre er de viktigste rollemodeller i et barns liv. Det er foreldrene som har ansvaret for barnets oppdragelse. Foreldre har et personlig ansvar for *sine* barns adferd og trivsel, og de er medansvarlige for hvordan barna oppfører seg i barnehagen.

Barnehagen representerer et komplimenterende miljø i forhold til hjemmet. Barnet skal i barnehagen videreutvikle det som er grunnlagt hjemme. Samarbeid mellom personalet og foreldre er en selvfølgelig del av barnehagens arbeid. Barnehagen skal bistå hjemmene i deres omsorg og oppdrageroppgaver, og på den måten skape et godt grunnlag for barnas utvikling

Foreldre har en viktig rolle i forhold til å avdekke et barns endrete adferd og føre dialog med barnehagen om dette. Det er lav terskel for å melde i fra til barnehagen dersom foreldre avdekker endret adferd eller mistrivsel hos barnet. Se punkter under «Avdekking» tidligere i handlingsplanen.

- Handlingsplanen skal deles ut til hjemmene og informeres om.
- Ha tema om mobbing og forebyggende arbeid på foreldremøter
- Foreldre blir informert om barnet deres jevnlig.
- Foreldre kan drive forebyggende arbeid ved:
  - å være engasjerte også i de andre barna.
  - be barn med seg hjem, la barna treffe hverandre i en annen setting enn den de er vant til i barnehagen.
  - prate med barna sine.
  - å være gode rollemodeller, som ikke snakker ufordelaktig om andre barn og deres foreldre i barnas påhør.
  - å gripe inn når barn viser uønsket atferd rettet mot andre barn, og på den måten vise at dette ikke er godtatt.

- å være gode modeller i konfliktløsning, og ved å hjelpe barna til å finne gode måter å løse konflikter på.
- Være bevisst på hva som legges ut i sosiale media. Dette er ikke stedet for å ta opp vanskelige ting. Tips: Er du fornøyd – si det til dine venner, er du misfornøyd – si det til dem det gjelder.

Viktig å tenke gjennom:

- Hvordan ville du ha likt at ditt barn er det eneste som aldri blir bedt i bursdag?
- Hvordan ville du likt at ditt barn overses/omtales negativt av andre foreldre?
- Hvordan ville du likt at ditt barn diskuteres rundt andres middagsbord?
- Hvordan ville du likt at ditt barn blir kommentert negativt i garderoben mens det hører på?
- Hvordan ville du likt at ditt barn blir ”syndebukk” selv om det ikke er tilstede?
- Hvordan ville du likt at ditt barn aldri blir bedt med andre hjem?

**«Det du tror om meg,
slik du er mot meg,
hvordan du ser på meg,
slik blir jeg.»**

M. Jennes

KONTINUITET

For å holde kontinuitet i arbeidet med handlingsplanen vil den årlig være oppe til vurdering. Den vil bli evaluert både av personalet på personalmøter og planleggingsdager, og av foreldregruppen på bl.a. foreldremøter. Handlingsplanen vil bli sendt ut til foreldrene til alle nye barn som starter i barnehagen.

Planen bygger på:

- Handlingsplanen mot mobbing i Aremark barnehage
- Samarbeidsmøter med foreldrerepresentant og personalrepresentanter.
- Rammeplanen for barnehagen.
- "Være sammen" programmet
- FUB sitt hefte om mobbing
- BFD sitt hefte om mobbing

November 2013

Gitte Askildsen Valand, *Pedagogisk leder Imekollen og veileder i "Være sammen"*

Solfrid Irene Justnæs, *Foreldrerepresentant Imekollen barnehage*

Bendikte Skretting Leirgulen, *Foreldrerepresentant Skjebstad barnehage*

Mette Loland, *Pedagogisk leder Espira Holum barnehage*

Nina Kristoffersen, *Styrer Skjebstad barnehage*

Tove Mydland, *Konsulent barnehageenheten*